Oide

Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí

Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Gaeilgeoirí an Lae Amárach

T2 2023/2024

Seisiún 3

CC BY NC

Intinní Foghlama

Táimid ag foghlaim conas an t-idirghníomhú cainte a chothú:

- trí thuiscint níos doimhne a fhorbairt ar luach na ngnéithe suntasacha agus na dtorthaí foghlama
- trí dheiseanna úsáide teanga a chruthú agus a chur chun cinn
- **trí sheánra na drámaíochta mar shlí fhéideartha d'fhorbairt na scile teanga**

Oide

An Drámaíocht agus Idirghníomhú Cainte

Tríd an drámaíocht, tá féidearthachtaí go bhforbraítear bunchlocha na hidirghníomhachta cainte agus scileanna éisteachta agus labhartha.

Tábhacht na drámaíochta san Oideachas

A mhéid a aithnímíd go bhfuil dlúthnasc idir feasacht agus mothúcháin, is ea a thuigtear go bhfuil an drámaíocht ina hacmhainn oideachasúil atá fíorthábhachtach.

Cruthaíonn an drámaíocht meafar dár saol - mairimid i réimse na cognaíochta agus i réimse na mothúchán, araon.

Tá ról lárnach ag an drámaíocht agus ag taibhiú i dteagasc an duine iomláin, beag beann má dhéantar iad a mhúineadh mar dhisciplín* nó má bhaintear leas astu mar mhodh/cur chuige teagaisc.

(Bunaithe ar “Drama in education: why drama is necessary” (2021) *léann)

Manon van de Water

Ollscoil Wisconsin-Madison

Súil Siar - Na Gnéithe Suntasacha

Na gnéithe atá suntasach faoin teagasc agus faoin bhfoghlaim sa tsonraíocht seo

Cur chuige cumarsáideach — Cur chuige cumarsáideach a bhíonn in úsáid. Ní mór go mbeadh an chumarsáid, deiseanna úsáide agus an t-idirghníomhú lárnach i dtascanna ranga

Tábhacht na muiníne — Tá tábhacht faoi leith ag baint le cothú muinine de réir mar a théann an scoláire i dtaithí ar úsáid na teanga

Cur chuige comhtháite — Cur chuige comhtháite maidir le forbairt na gcúig mhórscil teanga le chéile a bhíonn in úsáid, seachas saothrú aon scile ina haonar

Teanga an ranga — Is í an Ghaeilge teanga na foghlama agus na cumarsáide sa seomra ranga Gaeilge. Bainfidh an scoláire na torthaí foghlama amach ar bhealach gníomhach, aois-oiriúnach spreagthach

Deiseanna úsáide teanga — Le deiseanna úsáide éireoidh le haschur teanga. Éiríonn leis an scoláire aschur teanga a chur de (i bhfocail, ar phár, ar scáileán) sa seomra ranga ina bhfuil spás idirghníomhach aige

Tasc-bhunaithe — Forbraíonn an scoláire na scileanna agus inniúlachtaí trí bheith páirteach i dtascanna idirghníomhacha cumarsáideacha

Léaráid as: *Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí* 2017, lch.20

Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Aistriú na foghlama

Cuireann múinteoirí ar chumas na scoláirí naisc bhríocha a dhéanamh idir ábhar an cheachta agus a gcuid foghlama in ábhair eile, agus a gcuid foghlama a aistriú go heispéiris nua.

(An Roinn Oideachas, 2022, Ag Breathnú ar an Scoil Againne 2022: Creat Cáilíochta d'Iar-Bhunscoileanna lch 31)

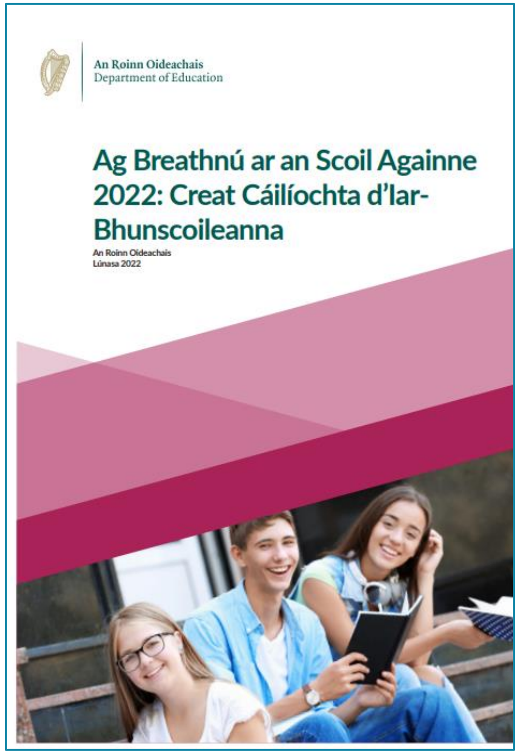

Drámaíocht: Forbairt na scile teanga

Dráma mar fhoinse éisteachta
TF 1.2 sonraí áirithe ar ghnáthnithe coitianta sa chaint a aithint

…mar áis chun an léitheoireacht a fhorbairt
TF 1.9 taitneamh a bhaint as téacsanna* ábhartha dílse chun cumas léitheoireachta a fhorbairt

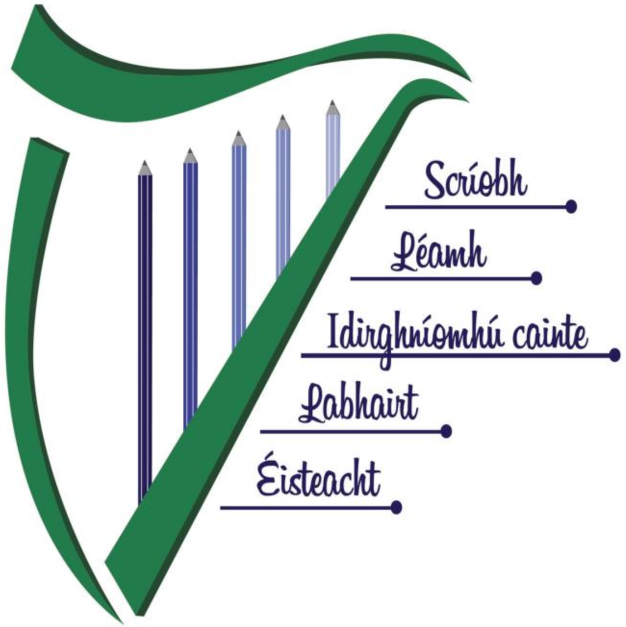

Deis chun scil labhartha a chleachtadh/a shaibhriú
TF 1.13 focail Ghaeilge a fhuaimniú i slí shothuigthe chruinn

Idirghníomhú cainte a fhorbairt
TF 1.19 idirghníomhú le comhscoláirí/le húsáideoirí eile Gaeilge (agus lasmuigh de phobal na scoile)

Oide

Drámaíocht agus na Seánraí eile

Baineann saothair chruthaitheacha; scannáin, gearrscéalta, amhráin, drámaí, dánta, úrscéalta agus araile le croí agus le haigne; le mothúcháin is le samhlaíocht.

(An Roinn Oideachas, 2023, Sonraíocht Ghaeilge T2, lch. 16)

Drámaíocht & Gearrscannánaíocht

- Aisteoirí agus aisteoireacht
- Stiúrthóir & Léiritheoir

- Script agus plota
- Comhrá idir na carachtair
- Fuaimeanna agus ceol
- Soilsiú

- Cultacha
- Trealamh / fearas stáitse
- Frapaí

- Suíomhanna
- Atmaisféar
- Radhairc & gníomhartha

Oide

Coimhlint: Croí-lár na Drámaíochta

- Teannas dá bharr -lucht féachana gafa sa scéal
- Coimhlint inmheánach: cinneadh, rogha, cruachás
- Fadhb/ coimhlint idir carachtair/ grúpaí
- Mothúcháin láidre le haireachtáil / brath
- Léirítear laigí & buanna carachtair ag dul i ngleic leis an bhfadhbh
- Lucht féachana ag taobhú le luacha carachtair: ionannú
- Coimhlint/Fadhb le réiteach / Constaic le sárú a thiomáineann an plota /

Gan choimhlint níl aon dráma ann!

Drámaíocht: bunchloch na hidirghníomhaíochta

Tacú leis an bhFoghlaim Ghairmiúil i measc Ceannairí Scoile agus Múinteoirí
Supporting the Professional Learning of School Leaders and Teachers

Deiseanna a thagann leis an Drámaíocht

Áis ghníomhach agus idirghníomhach is ea na drámaí seo inar féidir leis an rang go léir páirt a ghlacadh…

(De Fréine, Celia agus Ní Ghallchobhair, Fidelma, COGG, 2015, lch. 4)

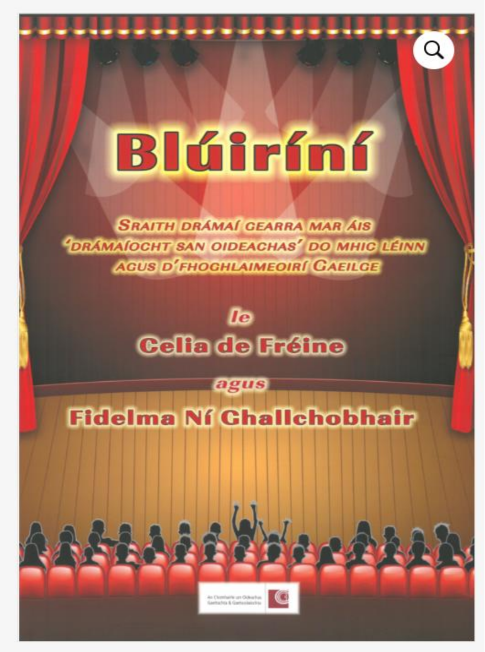

Taibhiú: Buanna don Fhorbairt Teanga

Tagann feabhas ar a gcuid Gaeilge agus tagann méadú ar a stór focal agus thar rud ar bith eile, úsáidtear an Ghaeilge i gcomhthéacs a bhfuil ciall leis.

(Ní Nuadháin, Nóirín (2000) Réamhrá, Cumhacht na Cuimhne agus Drámaí Eile, CIC)

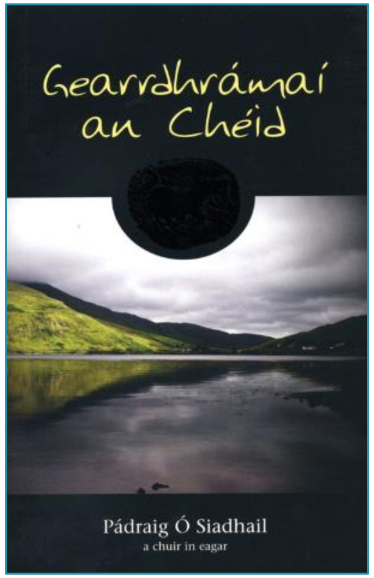

Oide

Forbairt na scile teanga trí dhrámaí

Céim 1: Obair ghrúpa: (7 n)

Ar an bPadlet, cliceáil ar shliocht amháin as na drámaí ar an bPadlet

Léigí os ard mar ghrúpa é le chéile

Céim 2: Obair ghrúpa: (13 n)

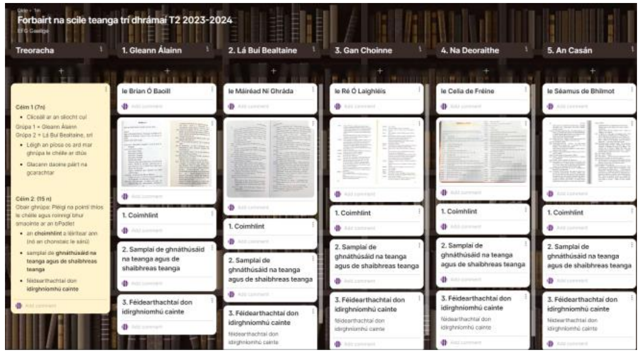

Pléigí na pointí thíos le chéile agus roinnigí bhur smaointe ar an bPadlet

- an **choimhlint** a léirítear ann (nó an chonstaic le sárú)
- samplaí de **ghnáthúsáid na teanga agus de shaibhreas teanga**
- féidearthachtaí don **idirghníomhú cainte**

Fráma Reoite agus Rianú Smaointe

Téarmaí na Drámaíochta: Gluaischárta

Oide

Gluaischárta

Buntéarmaíocht na Drámaíochta T2

2023-2024

Téarmaí drámaíochta

Amharclann: An foirgneamh nó an spás ina léirítear dráma

Buaicphointe: An pointe is airde de theannas drámatúil

Céile comhraic: Carachtar atá i gcoinne an laoich sa dráma

Coimhlint: Bíonn coimhlint riachtanach do dhráma. Uaireanta is coimhlint inmheánach í chomh maith

Comhrá: Caint idir carachtair

Cultacha/Feisteas: Éadaí na gcarachtar; ag cur pearsantachta/ na haoise/ an tsuímh in iúl

Drámadóir: Scríbhneoir drámaí

Feisteas stáitse/seit: An chuma atá ar an stáitse, trealamh, troscán srl a úsáidtear chun suíomh an radhairc a léiriú

Foireann/foireann aisteoirí: Na haisteoirí a ghlacann páirteanna na gcarachtar

Frapa: Rud a úsáideann aisteoirí ar an stáitse le linn léirithe

Gníomh: Ceann de phríomhranna dráma. De ghnáth, bíonn idir gníomh amháin agus cúig ghníomh i ndráma

Iardhearcadh: Radharc a léirítear san am i láthair ach a léiríonn rud a tharla san am atá thart

Íoróin dhrámatúil: Nuair atá eolas ag an lucht féachana nach bhfuil ag carachta(i)r ar leith

Laoch/príomhcharachtar/príomhphearsa: An carachtar atá i lár an aicsin. Téann an lucht féachana ar aistear le príomhcharachta(i)r an dráma

Maisíochtaí fuaime: Fuaimeanna, seachas ceol agus caint, a chuirtear leis an radharc

Monalóg: Óráid a chuireann carachtar aonair i láthair. Léirítear a chuid smaointe sa mhonalóg

Radharc: Ceann de na rannáin laistigh de ghníomh

Script: Cáipéis le focail an dráma, na treoracha stáitse, liosta na gcarachtar srl.

Soilsiú: An soilsiú ar an stáitse a athraíonn le linn an dráma chun suíomh nó móthúcháin a chur in iúl

Suíomh an dráma: An áit agus an t-am ina bhfuil an dráma suite. De ghnáth, bíonn cur síos ar shuíomh an dráma ag tús na scripte Amannta athraíonn an suíomh ó radharc go radharc

Treoracha stáitse: Treoracha sa script ón drámadóir don stiúrthóir, do na haisteoirí srl.

Oide.ie

Oide

Gluaischárta: Buntéarmaíocht na Drámaíochta ar lean

Cineálacha drámaí

Coiméide/Dráma grinn: Léiriú éadrom ar dhaoine nó eachtraí greannmhara. Más scigdhráma é, déantar scigléiriú ar charachtair a bhíonn ag pleidhcíocht nó i bponc amaideach éigin

Ceoldráma: Dráma ina bhfuil ról ríthábhachtach ag an amhránaíocht, ag an gceol agus ag an damhsa

Dráma moráltachta: Dráma ina úsáidtear carachtair fháthchiallacha chun ceacht morálta a mhúineadh don lucht féachana

Dráma stairiúil: Dráma atá suite le linn tréimhse staire ar leith. B'fhéidir meascán de charachtair fhicseanúla agus fíordhaoine aitheanta

Fantaisíocht: Dráma ina dtiteann rudaí neamhghnácha/osnádútha amach.

Miotaseolaíocht: Dráma bunaithe ar fhinscéal/mhiotas/bhéaloideas

Réalachas: Léiriú réalaíoch go leor ar an saol mar atá

Tragóid: seánra drámaíochta bunaithe ar fhulaingt an duine agus, go príomha, ar na himeachtaí tragóideacha, brónacha a tharlaíonn do charachtar

Gairmeacha beatha san amharclannaíocht

Aisteoir: Glacann sé/sí páirt charachtair éigin sa dráma

Cumadóir ceoil: An duine a chumann an ceol do cheoldráma

Bainisteoir stáitse: Cinntíonn sé/sí go bhfuil na frapaí agus feistis stáitse san áit cheart ag an am ceart le linn an dráma.

Dearthóir cultacha: An duine a dhearann na cultacha don dráma

Dearthóir seite: Samhlaíonn sé/sí agus dearann sé/sí suíomhanna an dráma don stáitse.

Dearthóir soilsithe: Dearann sé/sí an soilsiú stáitse le haghaidh léiriúcháin

Ealaíontóir smididh: An duine a chuireann smideadh ar na haisteoirí

Drámadóir: Duine a scríobhann drámaí

Foireann léirithe: Na daoine go léir a oibríonn le chéile chun dráma a chur ar an stáitse

Léiritheoir: Cinntíonn sé/sí go gcomhlíontar an tionscadal in am agus chuig caighdeán cuí

Stiúrthóir: Stiúrann sé/sí an dráma i gcomhar leis an bhfoireann léirithe

Oide.ie

An Drámaíocht sa tSraith Shóisearach

An Dara/Tríú Bliain

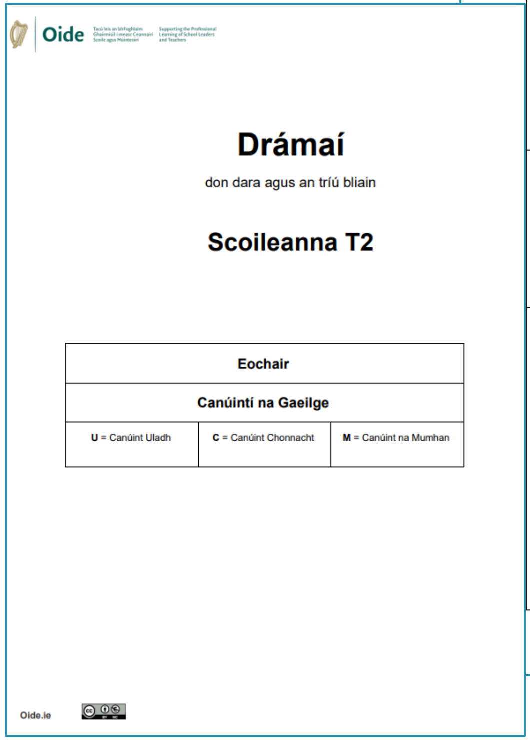

Oide

Drámaí

don dara agus an tríú bliain

Scoileanna T2

Eochair		
Canúintí na Gaeilge		
U = Canúint Uladh	**C** = Canúint Chonnacht	**M** = Canúint na Mumhan

Oide.ie

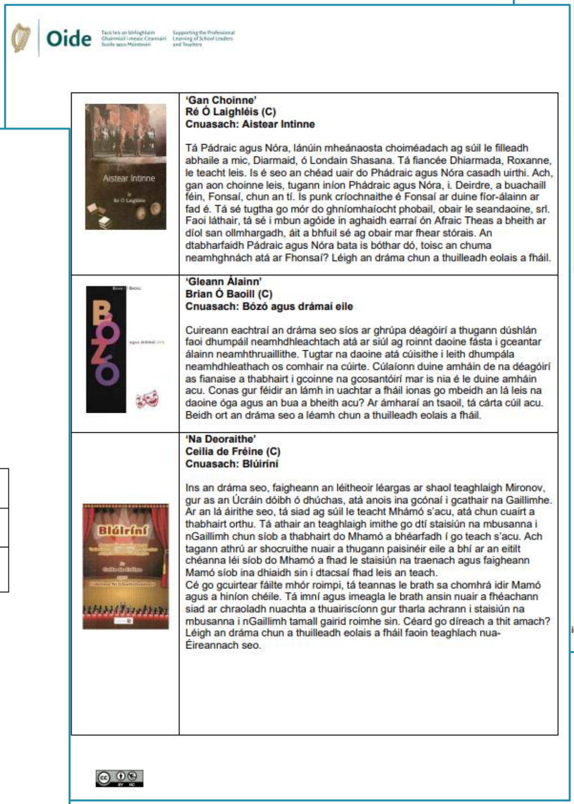

Oide

	'Gan Choinne' **Ré Ó Laighléis (C)** **Cnuasach: Aistear Intinne** Tá Pádraic agus Nóra, lánúin mheánaosta choiméadach ag súil le filleadh abhaile a mic, Diarmaid, ó Londain Shasana. Tá fiancée Dhiarmada, Roxanne, le teacht leis. Is é seo an chéad uair do Phádraic agus Nóra casadh uirthi. Ach, gan aon choinne leis, tugann iníon Phádraic agus Nóra, i. Deirdre, a buachaill féin, Fonsaí, chun an tí. Is punk críochnaithe é Fonsaí ar duine fíor-álainn ar fad é. Tá sé tugtha go mór do ghníomhaíocht phobail, obair le seandaoine, srl. Faoi láthair, tá sé i mbun agóide in aghaidh earraí ón Afraic Theas a bheith ar díol san ollmhargadh, áit a bhfuil sé ag obair mar fhear stórais. An dtabharfaidh Pádraic agus Nóra bata is bóthar dó, toisc an chuma neamhghnách atá ar Fhonsaí? Léigh an dráma chun a thuilleadh eolais a fháil.
	'Gleann Álainn' **Brian Ó Baoill (C)** **Cnuasach: Bózó agus drámaí eile** Cuireann eachtraí an dráma seo síos ar ghrúpa déagóirí a thugann dúshlán faoi dhumpáil neamhdhleachtach atá ar siúl ag roinnt daoine fásta i gceantar álainn neamhthruaillithe. Tugtar na daoine atá cúisithe i leith dhumpála neamhdhleathach os comhair na cúirte. Cúlaíonn duine amháin de na déagóirí as fianaise a thabhairt i gcoinne na gcosantóirí mar is nia é le duine amháin acu. Conas gur féidir an lámh in uachtar a fháil ionas go mbeidh an lá leis na daoine óga agus an bua a bheith acu? Ar ámharaí an tsaoil, tá cárta cúil acu. Beidh ort an dráma seo a léamh chun a thuilleadh eolais a fháil.
	'Na Deoraithe' **Ceilia de Fréine (C)** **Cnuasach: Blúiríní** Ins an dráma seo, faigheann an léitheoir léargas ar shaol teaghlaigh Mironov, gur as an Úcráin dóibh ó dhúchas, atá anois ina gcónaí i gcathair na Gaillimhe. Ar an lá áirithe seo, tá siad ag súil le teacht Mhámó s'acu, atá chun cuairt a thabhairt orthu. Tá athair an teaghlaigh imithe go dtí staisiún na mbusanna i nGaillimh chun síob a thabhairt do Mhamó a bhéarfadh í go teach s'acu. Ach tagann athrú ar shocruithe nuair a thugann paisinéir eile a bhí ar an eitilt chéanna léi síob do Mhamó a fhad le staisiún na traenach agus faigheann Mamó síob ina dhiaidh sin i dtacsaí fhad leis an teach. Cé go gcuirtear fáilte mhór roimpi, tá teannas le brath sa chomhrá idir Mamó agus a hiníon chéile. Tá imní agus imeagla le brath ansin nuair a fhéachann siad ar chraoladh nuachta a thuairiscíonn gur tharla achrann i staisiún na mbusanna i nGaillimh tamall gairid roimhe sin. Céard go díreach a thit amach? Léigh an dráma chun a thuilleadh eolais a fháil faoin teaghlach nua-Éireannach seo.

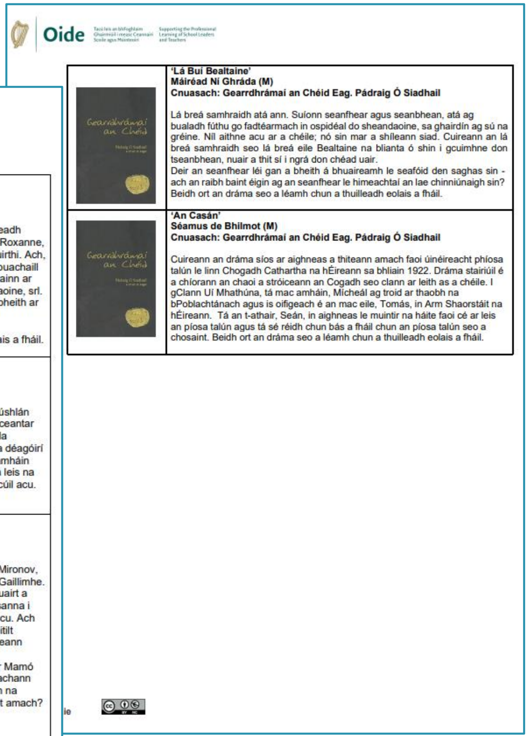

Oide

	'Lá Buí Bealtaine' **Máiréad Ní Ghráda (M)** **Cnuasach: Gearrdhrámaí an Chéid Eag. Pádraig Ó Siadhail** Lá breá samhraidh atá ann. Suíonn seanfhear agus seanbhean, atá ag bualadh fúthu go fadtéarmach in ospidéal do sheandaoine, sa ghairdín ag sú na gréine. Níl aithne acu ar a chéile; nó sin mar a shíleann siad. Cuireann an lá breá samhraidh seo lá breá eile Bealtaine na blianta ó shin i gcuimhne don tseanbhean, nuair a thit sí i ngrá don chéad uair. Deir an seanfhear léi gan a bheith á bhuaireamh le seafóid den saghas sin - ach an raibh baint éigin ag an seanfhear le himeachtaí an lae chinniúnaigh sin? Beidh ort an dráma seo a léamh chun a thuilleadh eolais a fháil.
	'An Casán' **Séamus de Bhilmot (M)** **Cnuasach: Gearrdhrámaí an Chéid Eag. Pádraig Ó Siadhail** Cuireann an dráma síos ar aighneas a thiteann amach faoi úinéireacht phíosa talún le linn Chogadh Cathartha na hÉireann sa bhliain 1922. Dráma stairiúil é a chíorann an chaoi a stróiceann an Cogadh seo clann ar leith as a chéile. I gClann Uí Mhathúna, tá mac amháin, Mícheál ag troid ar thaobh na bPoblachtánach agus is oifigeach é an mac eile, Tomás, in Arm Shaorstáit na hÉireann. Tá an t-athair, Seán, in aighneas le muintir na háite faoi cé ar leis an píosa talún agus tá sé réidh chun bás a fháil chun an píosa talún seo a chosaint. Beidh ort an dráma seo a léamh chun a thuilleadh eolais a fháil.

CROI Machnamh na Roinne

Oide

Ceann Scríbe

Cad é an ceann scríbe ar mhaith libh a bhaint amach?

Réaltacht

Cad í an réaltacht reatha i bhur gcomhthéacs féin?

Oideolaíocht

Cad iad na hoideolaíochtaí a chabhródh libh?

Intinn

Cad atá ar intinn agaibh a dhéanamh chun bhur sprioc a bhaint amach?

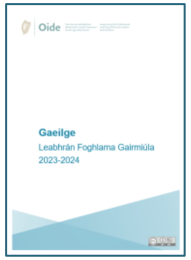

Lch. 9

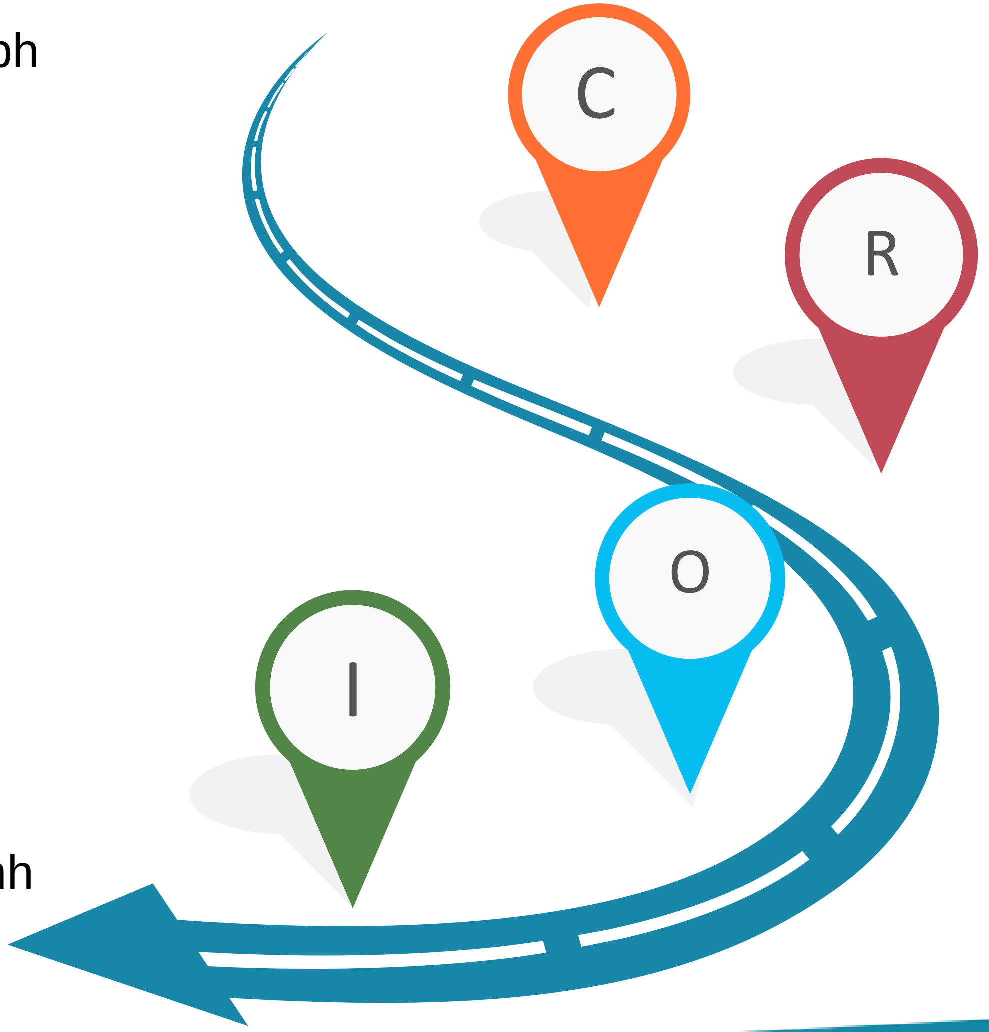

Bunaithe ar an múnla GROW (Whitmore, 2010)

CROI

3. **CROI Machnamh Comhoibríoch – Roinn na Gaeilge: Na féidearthachtaí sa drámaíocht chun idirghníomhú cainte a chur chun cinn**

Ceann Scríbe **Cad é an ceann scríbe ar mhaith libh a bhaint amach?**	**Réaltacht** **Cad í an réaltacht reatha i bhur gcomhthéacs féin?**
Oideolaíocht **Cad iad na hoideolaíochtaí a chabhródh libh?**	**Intinn** **Cad atá ar intinn agaibh a dhéanamh chun bhur sprioc a bhaint amach?**

Intinní Foghlama

Bhíomar ag foghlaim conas an t-idirghníomhú cainte a chothú:

- trí thuiscint níos doimhne a fhorbairt ar luach na ngnéithe suntasacha agus na dtorthaí foghlama
- trí dheiseanna úsáide teanga a chruthú agus a chur chun cinn
- trí sheánra na drámaíochta mar shlí fhéideartha d'fhorbairt na scile teanga.

Ceisteanna don todhchaí

Cad iad na rudaí is suntasaí atá curtha le do chuid foghlama?

Cad iad na straitéisí atá oiriúnach chucu?

Conas is féidir leat iad a fhorbairt amach anseo?

Aiseolas

Tionól Teagaisc 2024

Lean muid ar @Oide_PP_Gaeilge

Oide

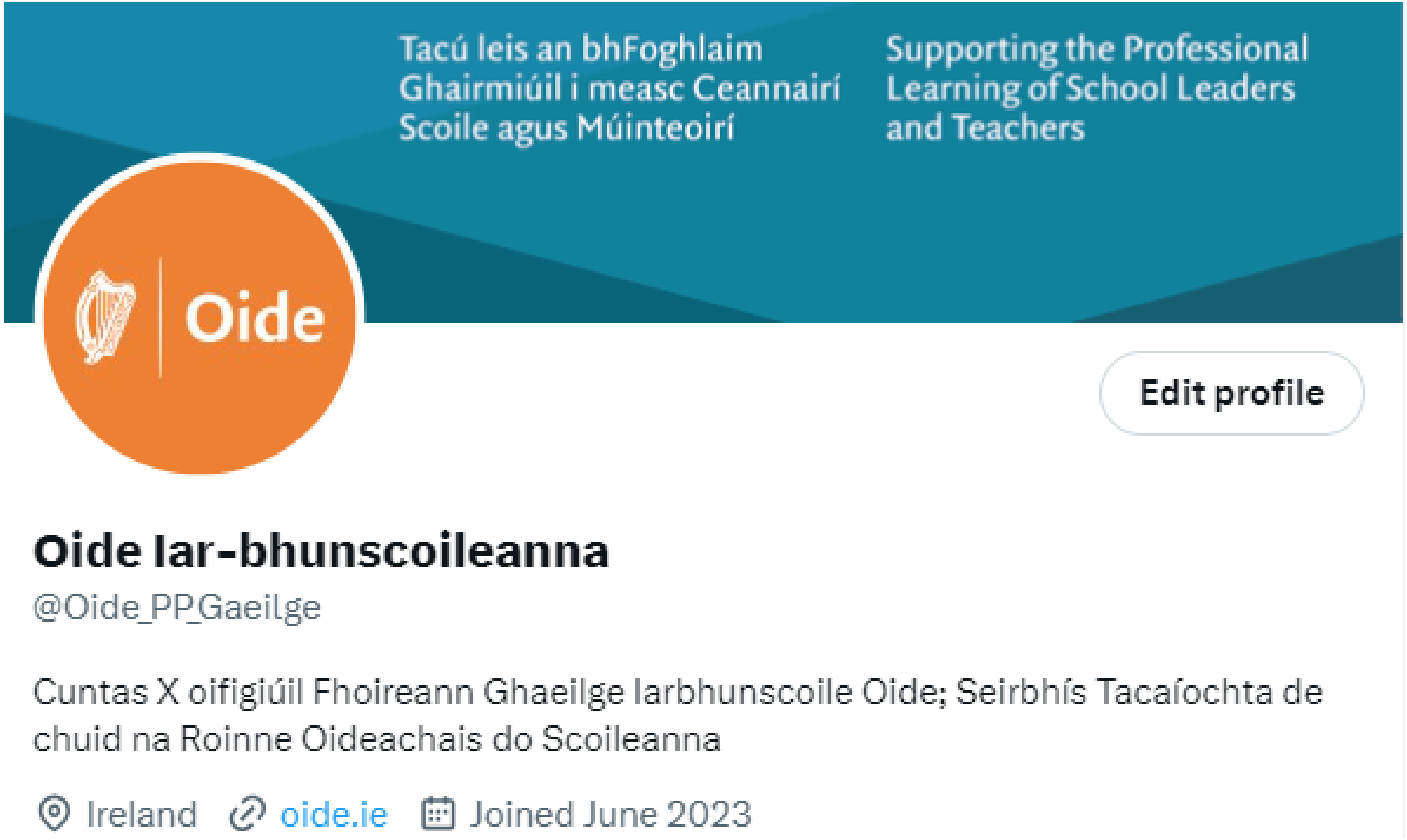

Tagairtí

An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (CNCM) (2009). Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige. Baile Átha Cliath: CNCM. Ar fáil ar: https://curriculumonline.ie/Early-Childhood/

An Roinn Oideachais agus Eolaíochta (ROE) (1999). Curaclam na Bunscoile. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair. Ar fáil ag: www.curriculumonline.ie/Primary

An Roinn Oideachais agus Scileanna (ROS) (2015). Creat don tSraith Shóisearach 2015. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/ga/foilsiuchan/05e2ab-none/

An Roinn Oideachas (RO) (2020). An Chigearacht. Tuarascáil an príomhchigire: lch 145. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/232560/a063006e-629c-4df4-ae60-8abf2b72ed4f.pdf#page=null

An Roinn Oideachas (RO) (2022) Ag Breathnú ar an Scoil Againne 2022 Creat Cáilíochta do Bhunscoileanna agus do Scoileanna Speisialta, lch 25. Ar fáil ag: https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/232720/b4f77625-c6df-4988-84b4-14371d922be8.pdf#page=null

An Roinn Oideachas (RO) (2023). Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí – Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán an Bhéarla (T2) . Ar fáil ag: https://www.curriculumonline.ie/getmedia/9cedf202-4817-4ad5-ad37-8d3c97cfde65/Specification-for-Junior-Cycle-Irish-English-medium-schools-T2-IV.pdf

Cummins, J. agus Ó Duibhir, P. (2012). Towards an Integrated Language Curriculum in Early Childhood and Primary Education (3-12 years). Ar fáil ag: https://ncca.ie/media/1503/towards_an_integrated_language_curriculum_in_early_childhood_and_primary_education_rr_16.pdf

De Fréine, Celia agus Ní Ghallchobhair, Fidelma, Blúiríní, COGG, 2015, lch 4

Ní Nuadháin, Nóirín (2000). Cumhacht na Cuimhne agus Drámaí Eile, CIC

Rialtas na hÉireann (2019). Curaclam Teanga na Bunscoile. Baile Átha Cliath: Rialtas na hÉireann. Ar fáil ar: https://www.curriculumonline.ie/Primary/CurriculumAreas/Primary-Language/

Swain, M. (1993). The Output Hypothesis: Just Speaking and Writing Aren’t Enough. The Canadian Modern Language Review, 50, 158-164.

Whitmore, J. (2010). Coaching for Performance: GROWing human potential and purpose. The principles and practice of coaching and leadership (Fourth Edition). London: Nicholas Brealey Publishing.

Van de Water, Manon (2021), Drama in education: why drama is necessary. Ar fáil ag: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2021/09/shsconf_ec2020_02009.pdf